

ความเชื่อของชาวอีสาน

นำเสนอเมื่อ : 6 ก.ค. 2554

ชนเผ่าไทยลาวหรือชาวอีสาน มีระเบียบการปกครองบ้านเมืองซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากโบราณ เป็นความเชื่อดั้งเดิม ไม่ปรากฏว่ามีประมวลกฎหมายใดๆ เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ก็ได้กฎเกณฑ์ธรรมะจากพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางการปฏิบัติอีกอันหนึ่ง ใครไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษหนักๆ เขาก็จะไม่คบค้าสมาคมด้วย เห็นการลงโทษทางสังคม นอกจากฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติแล้ว ยังมีขอห้ามอีกคือ คะลำ หรือ กะลำ หรือ ขะลำ ซึ่งสมัยก่อนเขามีการบอกสอนลูกหลานรับช่วงกันมาเป็นขวงๆ อายุคนโดยไม่จำเป็นเสียเวลาอธิบายเหตุผล ปัจจุบันนี้อาจมีคนรู้จักจดจำหรือปฏิบัติตามเป็นส่วนน้อย

ความหมายของคำว่า คะลำ

คำ “กะลำ” หรือ “กะลำ” หรือบางท้องถิ่นเรียก ขะลำ ซึ่งมีความหมายตามพจนานุกรมภาษาล้านนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๗ หน้า ๑๖ ว่าไว้ดังนี้

กะลำ ๑ เป็นคำห้าม แปลว่า สิ่งต้องห้าม

กะลำ ๒ เป็นคำกิริยา แปลว่า เว้น (อย่างว่า อันไหนเห็นว่าบ่ดีก็ กะลำ ชะ)

กะลำชำชอย เป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า นอกกรีตนอกรอย ทำตามใจชอบ,ตามอำเภอใจ มะลำชำแซะ, มะลำมะลอย ก็ว่า

พจนานุกรมภาษาลาว โดย ดร.ทองคำ อ่อนมะณีสอน หน้า ๒๔ ให้ความหมายไว้ดังนี้

“กะลำ น. สิ่งใดที่เ็ดดลงไปแล้วบ่ดีบ่งาม เกิดโทษเกิดภัย เกิดเสียดจัญไรแก่ตนและผู้อื่นโบราณเอ็น กะลำ, คะลำ ขะลำ ก็ว่าอย่างว่า “หัวโลนอยากลำ หัวดำอยากเทศน์ คะลำ (พาสิด)”

สรุปความได้ว่า “กะลำ” เป็นสิ่งต้องห้ามที่หลงไปแล้วไม่ดีไม่งาม เกิดโทษภัย เกิดเสียดจัญไรแก่ตนและผู้อื่น โบราณเรียกว่า กะลำ, คะลำ ขะลำ ก็ว่า ตัวอย่าง หัวโลนอยากลำ หัวดำอยากเทศน์ คะลำ (พาสิด)”

กะลำเกี่ยวกับการยืม

1. ยืมคร่อมเตาฮ้าง คะลำ
2. หยิงยืมเยี่ยว คะลำ (ห้ามผู้หยิงยืมเยี่ยว)
3. ผู้น้อยยืมไถลผู้ใหญ่ คะลำ (ห้ามผู้น้อยยืมไถลผู้ใหญ่)

4. เขยยี่นไถลเจ้าโคตร คละลำ (ห้ามลูกสะเภาและลูกเขยยี่นไถลเจ้าโคตร)

คละลำเกี่ยวกับการย่าง (เดิน)

- 1 ย่างข้ามตัวคน คละลำ
- 2 ย่างข้ามพาช้าว คละลำ
- 3 ผู้น้อยย่างไถลผู้ใหญ่ ไร่ เขยย่างไถลเจ้าโคตร คละลำ
- 4 ขึ้นเขื่อนบ่ล้างดิน ย่างที่บดินขึ้นชั้นบันได ย่างเทิงเขื่อนดแสง ย่างลากดิน คละลำ
- 5 เมียย่างเอาผ้าเอาสิ้นปัดปายผัว คละลำ
- 6 ย่างก่อนเจ้าหัว (พระ) เขยียบเงาเจ้าหัว คละลำ
- 7 นุ่งผ้าเตะเตียว ย่างผ่านหน้าเจ้าโคตร คละลำ

คละลำเกี่ยวกับการนั่ง

- 1 นั่งหย่อนขาไกวขาเทิงเขื่อนสูง คละลำ
- 2 ผู้น้อยนั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ ไร่หรือเขยนั่งสูงหรือนั่งขาไขว่ห้างต่อหน้าเจ้าโคตร คละลำ
- 3 ผู้หญิงนั่งขัดสมาธ คละลำ (นั่งขัดสมาธิ)
- 4 นั่งขัดสมาธเวลาฟังเทศน์ นั่งฟังเจ้าโคตรบอกสอน คละลำ
- 5 นั่งตันประตู นั่งตันชั้นใด นั่งหมอน นั่งกลางผู้เฒ่า คละลำ
- 6 ผู้หนึ่งนั่ง ผู้หนึ่งยืนโอดโอมกัน คละลำ
- 7นั่งเทิงหัวบ่อนนอนของตน หรือของผู้อื่น คละลำ

คละลำเกี่ยวกับการนอน

1นอนหันหัวไปทางตาเวินตก คละลำ (ห้ามนอนหันหัวไปทางทิศตะวันตก เพราะทิศตะวันตกเป็นทิศที่ให้ผีหรือคนตายนอนหันหัวไป)

2. เมียนอนก่อน ตื่นหลังผัว คละลำ
- 3นอนหงายเลินดabay นอนคาบนมเมีย เลียมมมิด คละลำ
- 4 นอนพกมิด อาวุธ หรือของมีคม คละลำ
- 5 ไร่ เขย นอนเบิง พ่อแม่นอนฮ่วมห้องลูกสาวลูกชาย คละลำ
- 6 นอนหันตีนไปทางพระ คละลำ
- 7 ยามกินไปนอนยามนอนไปกิน คละลำ

8 เอาเสื้อผ้าเก่ามาหนุนต่างหมอน คะลำ

9 นอนปล้ำดิน คะลำ

คะลำเกี่ยวกับการกิน

1 ไปป่าเอ็นกันกินข้าวเสียงดัง คะลำ

2 ไทเหี้ยนเดียวกันกินพร้อมกัน ผู้น้อยกินก่อนผู้ใหญ่ เมียกินก่อนผัว คะลำ

3 ผู้ใหญ่กินเจือกินผู้น้อย ผัวกินเจือเมีย คะลำ

4 กินข้าวบ่เปิดฝาก่อง บ่เก็บบ่เมี้ยน คะลำ

5 กินข้าวแล้วลงเหือน เอามือเช็ดหัวบันได คะลำ

6 เอาเงือกินให้ทาน คะลำ

7 กินอ้าปากกว้าง แลบลิ้น เสียวปาก เสียวมือ กินคำใหญ่ กินเสียงดัง คะลำ

8 ถ่มน้ำลาย คายขี้มูก เวลากิน คะลำ

9 กินข้าวมือซ้ายเวลากินเว้ากัน เอามือเท้าขวาเท้าซ้ายเวลากิน กินเคี้ยวบ่แหลก คะลำ

10 กินเหมิดกินเสียง กินเกี้ยงบ่หลอ คะลำ (ห้ามกินหมดกินเกลี้ยงจนไม่มีอะไรเหลือ)

11 ได้กินดี อักกินผู้เดียว ได้กินซึบ่สงอา ได้กินปาบ่สงปู่ คะลำ

12 กินอ้อมแล้ว บ่ล้างถ้วยล้างชาม คะลำ

13 กินข้าวโต โสความเฟิ่น คะลำ

14 กินข้าวกับซึนจัวซึนควาย คะลำ (เพราะจัว ควาย เป็นสัตว์มีคุณ)

คะลำเกี่ยวกับการไปการมา

1 ผัวไปล่าสัตว์ใหญ่ เมียอยู่บ้านนุ่งซิ่นแดง คะลำ

2 ไปจอบพังเขาเว้าพื้นทานวันกัน คะลำ (ห้ามไปแอบพังเขานินทาว่าร้ายกัน)

3 ไปเอาบุญกายบ้าน บ่ฮู้แลงบ่ฮู้จ่าย คะลำ (ไปงานบุญหมู่บ้านอื่น แล้วไม่ยอมกลับบ้านเรือนของตนก่อนคอยไปต่อ และไม่รู้เวลากินข้าวเขาเขาเย็น)

4 ผัวไปทางไกล เมียอยู่บ้านตัดผม ทัดดอกไม้ คะลำ

5 ไปโฮ่เนื้อเอ็นชื้อมัน คะลำ (ห้ามออกชื้อสัตว์ขณะที่เที่ยวล่าสัตว์)

6 ไปบ่ล่า มาบ่คอบ คะลำ

คะลำทั่วไป

- 1 นุ่งห่มผ้าทางกลับ – ใช้นุ่งเชี้ยเสื่อผ้า คะลำ
- 2 พันพินมือเข้ามัดข้าวมือแลงแบกของขึ้นเขื่อนหาบพินขึ้นบ้าน คะลำ
- 3 ข้ามขั้นไต้ขึ้นเขื่อน ตีนเซ็ดหัวขั้นไต้ คะลำ
- 4 ฝนตกฟ้าร้องขี่ควายเล่น ยกมิด ยกเสียม พันไม้ คะลำ
- 5 ผ่าพิน พันไม้ ตอกไม้ กลางคีน คะลำ
- 6 แต่งคาคแต่งไถกลางคีน คะลำ
7. ตีก้อนเส้า เอาไม้เอามีดเคาะเส้าเขื่อน คะลำ
- 8 ขี่วัว ขี่ควาย หันหลังให้ทางเขา คะลำ
- 9 เอามือตีแมว ตีหมา เตะวัวเตะควาย คะลำ
- 10 ปลุกย่านางเดินบ้าน ปลุกผักอีสุ่ม หมากลิ้นหมา ผักหวานในบ้าน คะลำ
- 11 บุญมหาชาติขี่เมาเข้าวัด คะลำ ตีฆ้องตีกลอง (เว้นแต่กลองรับ) คะลำ
- 12 ไทยเขื่อนอื่นมาปิด – เปิดป้องเอี่ยม คะลำ
- 13 ปรึกษากันไปหาหมอ คนไขไต้ยีน คะลำ
- 14 วันพระวันศีลก่อนนอน บ่สมมาก่อนเส้า คีไฟ แม่ขั้นไต้ ผักตูในวันศีล คะลำ
- 15 เล่นหมากฮุก หมากสะกา ในเขื่อนคนบ่ทันตาย คะลำ
- 16 โยนกะบุง กะตำ ฟาดเสียม กะดั่ง กะเปียนขึ้นเขื่อน คะลำ
17. วัดโตคนไข เพื่อตัดโลงให้คนไขเห็นหรือไต้ยีน คะลำ
18. เอาเชิ่งผ้าขึ้นเซ็ดหน้า คะลำ
- 19 ฝนมีดพรา หอก ดาบสิ่ว ขวาน และปัดเขื่อนยามกลางคีน คะลำ
- 20 ของต่ำไว้สูง ของสูงไว้ต่ำ คะลำ
- 21 ทูบตี เตะ ถีบ ม้างเขื่อน เพชาน คะลำ (ห้ามทูบตี เตะ ถีบ รือ พังบ้านเรือน)
- 22 เว้าพันตัว หัวพันเพิ่น คะลำ (ห้ามพูดเสียงดังเกินตัว เวลาหัวเราะก็หัวเราะดังกว่าคนอื่น)
- 23 ปากก่อนกวาน ขานก่อนเจ้า คะลำ (ห้ามพูดก่อนกวานบ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน)และรีบขานรับก่อนเจ้านาย)
- 24 ตัดคอนฮอนชื้อ คะลำ (ห้ามตัดคอนและรอนชื้อบ้านเรือน)
- 25 ตักน้ำมือเข้า ตำข้าวมือแลง คะลำ
- 26 เอาล้อเกวียน ตีนเกวียนที่หักแล้วไปสองตีนบันไต้ คะลำ
27. คำน้า กินต่อน คะลำ (เข้าทำนองเกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง)
- 28 เพิ่นบ่เอ็นโตขาน เพิ่นบ่วานโตช้อย คะลำ

- 29 บ่อนเข็ดบ่ยาคะลำบ่ย่าน คะลำ
- 30 ใส่บาตถามเจ้าหัว คะลำ (ห้ามถามพระเวลาใส่บาตร)
- 31 ชั่งอยชอน นอนสูบยา คะลำ
- 32 อยู่ทุ่งสานรืออยู่ดีถามหมอ คะลำ(อยู่ทุ่งนาห้ามสานพัด อยู่สุขสบายห้ามถามหาหมอ)
- 33 ฮากไม้สอนชวาน คะลำ (ห้ามรากไม้สอนด้ามชวาน)
- 34 ไร่ขอนหาขี้เข็บ คะลำ (ห้ามพื้นฝอยหาตะเข็บ)
- 35 เอ็ดต่างลี ชี้ต่างเซามีแสง คะลำ (ห้ามทำงานหลบๆ เลียงๆ และนั่งชี้เพื่อจะได้มีเวลาพักเหนื่อย)
- 36 ชี้คั่นคากจาแบกขอนยาง คะลำ (คางคกพูดสาวหาว่าตนแบกขอนยางได้ไม่ดี)
- 37 ดีเหล็กต่อหน้าข้าง คะลำ
- 38 ดันผีให้ลูก ปลูกผีให้หนึ่ง คะลำ
- 39 หมาเข้าบ้านบ่ต่อมหาง คะลำ
- 40 ย้ายคันทเนา ย้ายผักตูเฮือน ถมน้ำออกบ่อ ขุดจอมปลวก ไปถมบวกหมู ปลูกเฮือนกวมทาง กวมตอ
คะลำ (ห้ามย้ายคันทเนาหนึ่ง ย้ายประตูบ้าน ถมน้ำขับ ขุดดินจากจอมปลวกเพื่อนำไปถมปลักหมูนอน
ปลูกเรือนคร่อมถนนหนทางและตอไม้)
- 41 เอาของใช้ไว้ปนกับของประดับ คะลำ
- 42 เฮือนสองหลัง เอ็ดเป็นหลังเดียว คะลำหลาย
43. ผัวเมียผัดกัน ช่มเหงกัน ต่าบ้อยญาติกัน คะลำ
- 44 จ่ายเงินแดง แปะเงินขวาง คะลำ
- 45 ดีหมาช่า ต่าหมาเสียด หัวช่าเด็กน้อย หัวช่าทุกคน คะลำ
- 46 เอาลูกสาวลูกชายเป็นเมียเป็นผัว เอาคนใช้เป็นเมียเป็นผัว คะลำ
- 47 เห็นเมียท่านท่า เห็นหน้าทำยง คะลำ (เห็นภริยาคนอื่นแล้วทำทาย พอเห็นหน้าเจ้าตัวเขาถึงทันที
ไม่ดี)
- 48 หัวโล้นอยากล่า หัวดำอยากเทศ คะลำ
- 49 เล่นเจ้าหัว เล่นผัวเพื่อน คะลำ (ห้ามเป็นชู้กับพระสงฆ์ และเป็นชู้กับสามีหญิงอื่น)
- 50 บวดเป็นชี่ หนีจากบ่อน คะลำ (บวชเป็นชี่แล้วหนีจากวัดที่บวชไปอยู่วัดอื่น)
- 51 ความลับไปสู่อึงสอง คะลำ (ห้ามนำความลับไปเล่าให้รู้ถึงสองคน)
- 52 นาสองเหมือง เมืองสองท้าว ย้าวสองเขย คะลำ (ห้ามทำนาที่มีร่องน้ำสองร่อง
ประเทศหนึ่งห้ามมีผูกครองสองคน ห้ามลูกเขยสองคนอยู่รวมหลังคาเรือนเดียวกัน)
- 53 หญิงสองผัว เจ้าหัวสองวัด คะลำ

ขอบคุณบทความดีๆจาก

เวบวัฒนธรรม ประเพณีวิถีอีสาน

<http://www.611ppk.th.gs/>